

Welkom bij de verdiepende sessie
van “de verbindende kracht van
erfgoed” in gebiedsontwikkelingen

Kennisprogramma Stedelijke Gebiedsontwikkeling



Programma

Provincie Noord-Brabant

13.45 – 13.50 uur	Welkom en introductie door Floor Naus en Annélien van Kuilenburg
13.50 – 14.50 uur	Workshop erfgoedparticipatie door Siënna Veelders – The Missing Link
Pauze ca. 10 min	
15.00 – 15.25 uur	Toepassing van kunst en cultuur op ruimtelijke ontwikkelingen door door Netty van de Kamp – KunstLoc Brabant
15.25 – 15.55 uur	Gebiedsbiografie met transformatiekader als instrument door Diewert Berben – Gemeente Tilburg
Pauze ca. 10 min	
16.00 – ca.17.00 uur	Wandeling Spoorzone door Joep Frenken – Gemeente Tilburg
17.00 – einde:	Borrel (inclusief borrelhapje) bij RAW

Van Erfgoed, naar identiteit in ruimte

De kunst van het verbinden

Workshop erfgoedparticipatie
Tilburg
25 mei 2015

**The
Missing
Link**

Als ik aan 'erfgoed' denk, komt dit in mij op:

1. Oude gebouwen
2. Verhalen van opa en oma
3. Geen idee, ik heb er niks mee

The Missing Link

Verbinders tussen erfgoed en leefomgeving

The Missing Link (TML) is een erfgoedadviesbureau voor overheden en projectontwikkelaars. Wij bieden deskundige ondersteuning en adviseren over beleidsvorming, erfgoedtaken en ruimtelijke ontwikkeling.

Samen verbinden wij het verleden met de toekomst.

<http://www.the-missinglink.nl>

Visie & Missie: Wij geloven in een toekomst waarin erfgoed en verleden een prominente rol spelen in alle ruimtelijke ontwikkelopgaven en zo bijdragen aan een sterk gevoel van continuïteit. Een omgeving die niet alleen mooi is maar ook betekenisvol.

Wij brengen erfgoedprofessionals, ontwikkelaars en de maatschappij met elkaar in gesprek. Dat leidt tot procesversnelling, duidelijke en gezamenlijke keuzes en uiteindelijk tot een gewortelde gebiedsontwikkeling. We noemen dat erfgoedinclusief ontwikkelen.

Wat wij verstaan onder erfgoed

NIET (alleen) over plekken en feiten maar

WEL (vooral) over mensen en toekomst



NU

- Archeologie
- Historische geografie
- Landschap
- Gebouwen
- Verhalen & mythen
- Mensen
- Gebruiken, Vieringen



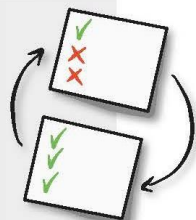
De kracht van erfgoed in gebiedsontwikkeling



VERHAAL
VAN DE PLEK

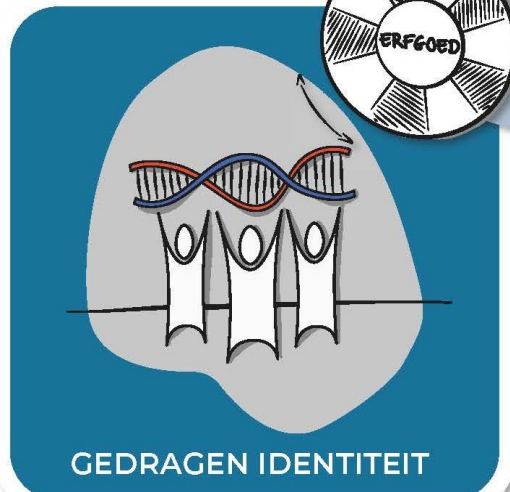
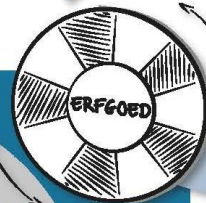


LOKALE KWALITEITEN

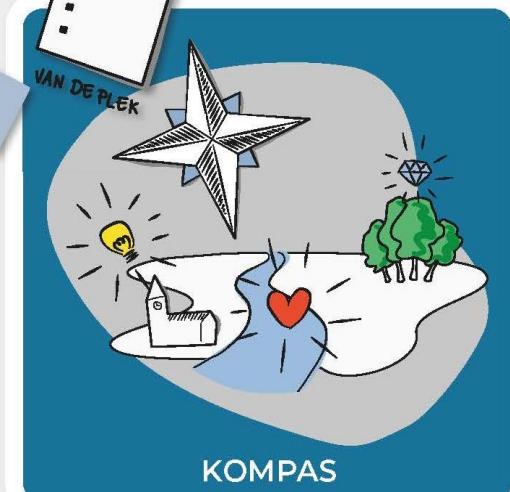


SAMEN KEUZES MAKEN

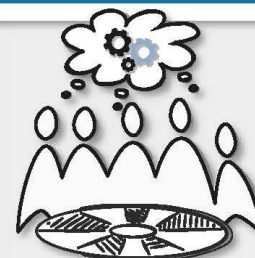
VERHAAL VAN...



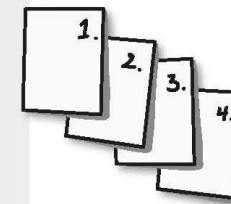
GEDRAGEN IDENTITEIT



KOMPAS



TEKENTAFEL



SCENARIO'S



OMGEVINGSKWALITEIT

De waarde van erfgoed



erfgoedwaarde



straatwaarde



economische
waarde



toekomst waarde



2

Communicatie

- participatie
- gebiedspromotie
- website
- magazine
- blogs/vlogs/insta
- co-creatie

3

Ruimtelijke beleving

- tijdelijk: placemaking
- permanente verwijzingen



1

Plan & conceptvorming

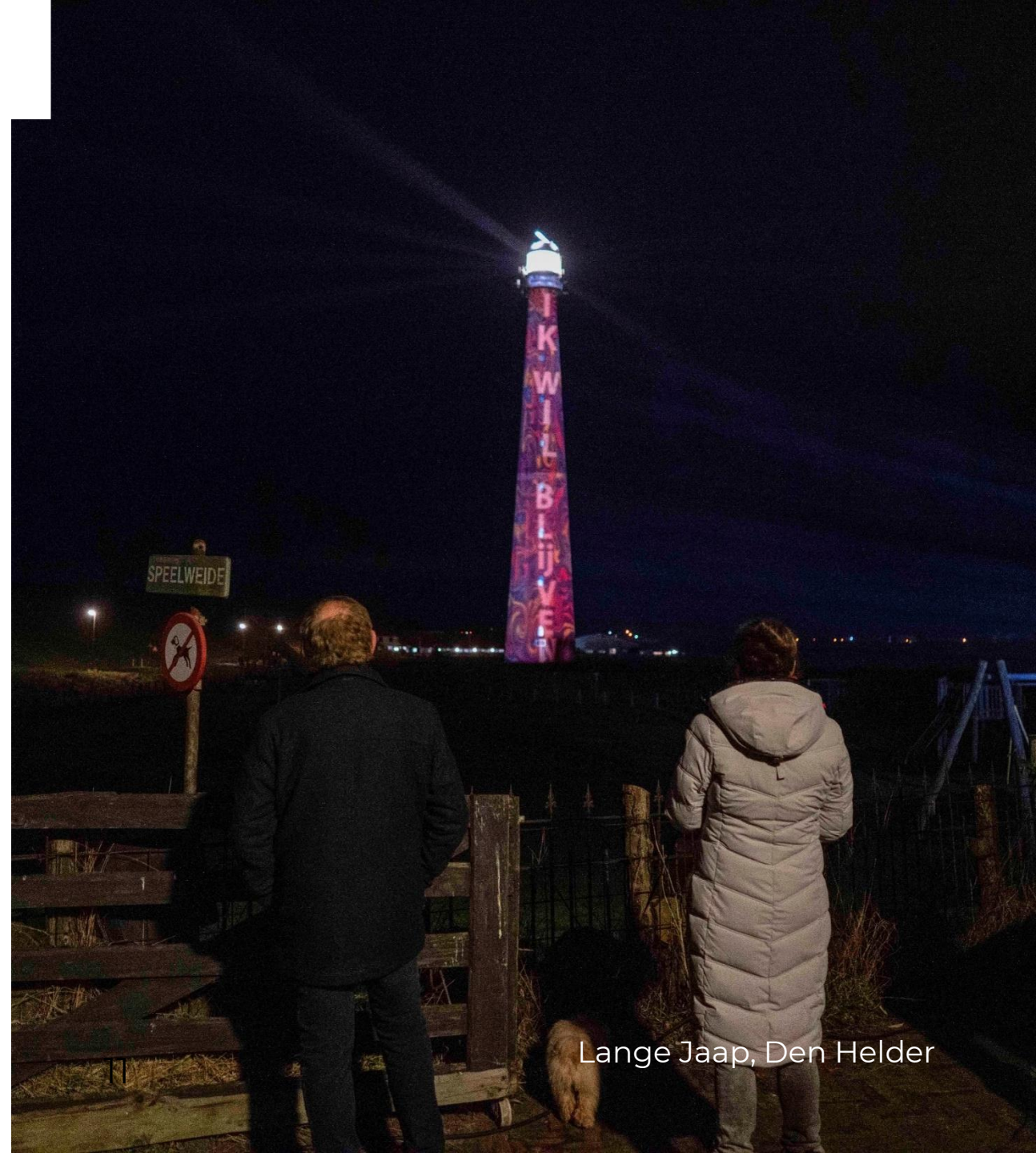
- ambities
- historische waarden vertalen
- ruimtelijk programma
- bouwstenen
- kleur/ materiaal
- vormen



Faro - van verdrag naar praktijk

Verdragstekst

- › Mensen en menselijke waarden centraal; erfgoedgemeenschap
- › Democratische participatie ... recht om betrokken te zijn bij cultureel erfgoed waarmee je je identificeert... bij definiëren en beheren
- › Gezamenlijke actie mogelijk maken van publieke autoriteiten en andere actoren (eigenaren, deskundigen, investeerders, etc)



Lange Jaap, Den Helder

Participatie en de omgevingswet

De Omgevingswet stimuleert vroegtijdige participatie. Daarmee kunnen overheden namelijk op tijd belangen, meningen en creativiteit op tafel krijgen. De wet zegt over participatie: *het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden [...] bij het proces van de besluitvorming over een project of activiteit*. Met belanghebbenden bedoelt de wet burgers, vertegenwoordigers van bedrijven, professionals van maatschappelijke organisaties en bestuurders van overheden.

- Hoe? Staat niet in de wet. Maatwerk gemeentes en provincies

Participatie en de omgevingswet

- Gemeentes en provincies stellen participatiebeleid op (verplicht)
- Participatieplan: richtlijnen hoe de participatie wordt vormgegeven
- Motivatie hoe invulling wordt gegeven aan participatie
- Omgevingsplan: motiveringsplicht (in vaststellingsbesluit moet staan hoe zij burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen bij de voorbereiding betrokken heeft. En ook wat de gemeenten met de resultaten heeft gedaan.)
- Omgevingsplan: in elk geval informeren (bij wijzigingen in het plan moet de gemeente doen aan kennisgeving)
- **De uitvoering van de participatie kan ook door initiatiefnemer worden verzorgd, niet noodzakelijk door de gemeente zelf.**

A black and white photograph of a factory interior. In the foreground, a man wearing a cap and a light-colored jacket is seen from the side, looking towards a large industrial machine. The machine has several rectangular frames or panels. In the background, the factory's structure is visible, including a high ceiling with a complex network of steel beams and several hanging industrial lamps. A large blue triangular overlay covers the right side of the image, featuring a faint, repeating geometric pattern of intersecting lines.

Werkvormen

KERNWAARDENSESSIE

3 APRIL 2017 | 17.00 – 20.00 UUR | CAFE DE BATAAF

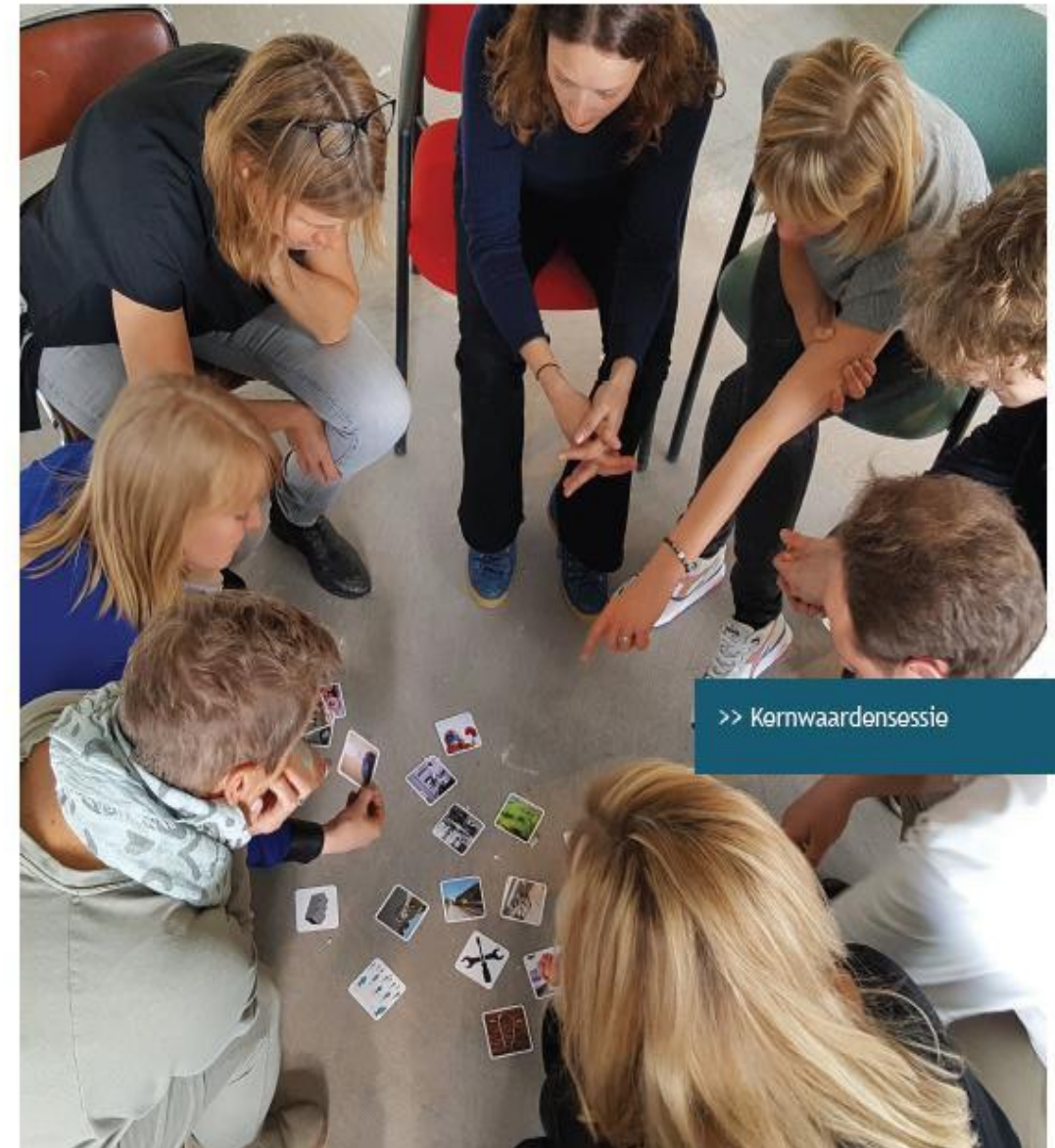
gezamenlijketaal

De gemeente Wormerland streeft ernaar de identiteit van Wormer-land als uitgangspunt te nemen voor het opstellen van de Omgevingsvisie. Op die manier wordt gewerkt aan een passende toekomst die recht doet aan het unieke verleden en de bestaande kwaliteiten verstrekt. Hiervoor heeft The Missing Link twee workshops georganiseerd, waarvan de eerste bestaat uit een kernwaardensessie. Naast beleidsmedewerkers waren er bij deze sessie ook betrokkenen uit het erfgoedveld aanwezig.

Doel was om de kernwaarden te selecteren die voor Wormerland van belang zijn en meegenomen dienen te worden in het toekomstig beleid. Hiervoor zijn de deelnemers in vier groepen uit elkaar gegaan. Uit een stapel van vijftien kaarten met zowel erfgoedelementen als algemene concepten kozen zij er drie die het beste de identiteit van Wormerland weergeven. Vervolgens werden deze resultaten gedeeld in de groep, waardoor er een mooi gesprek op gang kwam.

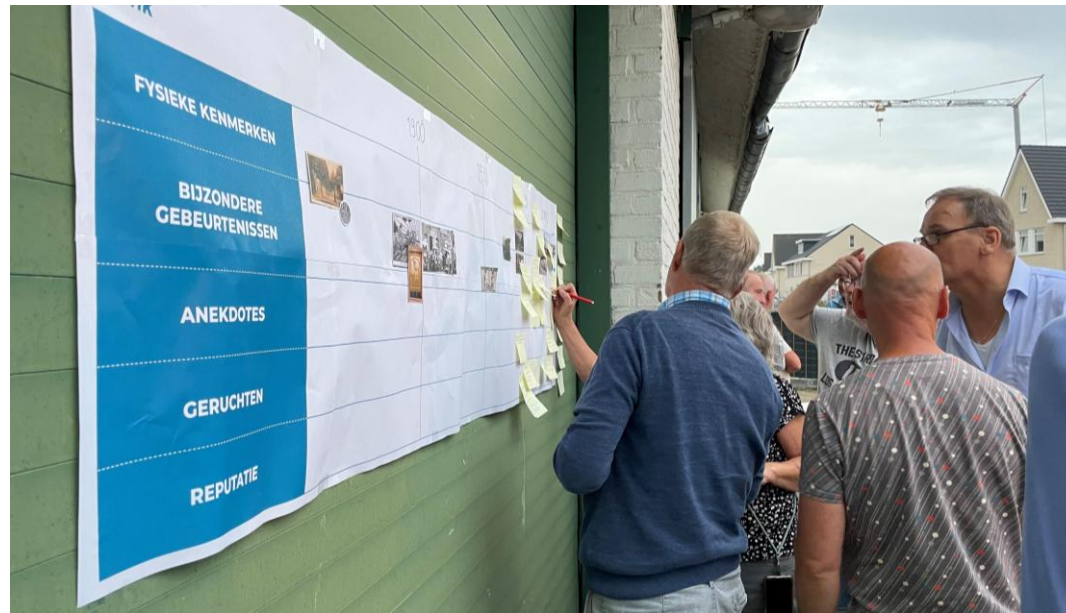
UITDAGINGEN

Tijdens de gesprekken met de deelnemers kwamen er diverse uitdagingen naar voren. Zo moet er een balans gevonden worden tussen het behoud van de aanwezige natuur, het accommoderen van toerisme enerzijds en het omgaan met recreatiedruk anderzijds. Het Wormer- en Jisperveld is een delicaat gebied, maar ook een goedbewaard geheim dat graag wordt gedeeld. Er werd benadrukt dat het verleden van Wormerland (nog) beter zichtbaar gemaakt kan worden zodat de verhalen gaan leven: voor zowel recreanten en toeristen als bewoners. Het Zaanoeverbied leent zich beter voor dynamische



>> Kernwaardensessie

Co-waarderen (Boerenbondterrein PPO)



Harde en zachte kernkwaliteiten als inspiratie voor de toekomst

Schaaldaken

Fusée céramique dak

Aanzicht
vanaf
Rijksweg

Variatie in
massa en
bouwhoogte

Oorspronkelijke
wandschildering

Oorspronkelijke
entree: gesloten
gevel met twee
ingangen

In de
volksmond
stond de
Boerenbond
bekend als
'Ut Lager'

Solidair: samen
sterk

Overstroming
Maas: Bewoners
schieten te hulp,
vullen
zandzakken.
Beatrix te gast bij
Boerenbond

Gezamenlijke
in- en
verkoop

Werkgelegenheid
voor jong en oud

Naar binnen
georiënteerde
bebouwing

Hofje:
U-vorm met
binnenplaats

Openbaar
toegankelijk
terrein

[Lees meer op de TML website](#)

Ga naar waar de mensen zijn (Erfgoedvisie Houten)



Fotografie: Stakeholders maken foto's van wat hen opvalt (Bovenhamerkwartier, Kampen)

GROEP 1



POORT
tot kampen

eigentijds &
historie

INTEGRALE
VISIE

aansluiting met
de omgeving



WATER
BELEVING

GROEP 2



REKING!

VERBINDING



— water
— binnenstad
— architectuur
FUNCTIE MIX

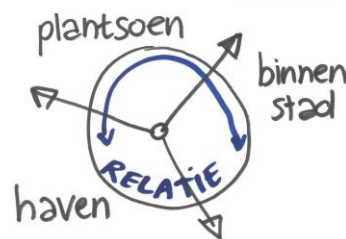
GROEP 3



GROEN

stenige binnen
stad

CONTRAST
plantsoen



GROEP 4



historisch
ensemble

klein
schalig

hoogte
verschil

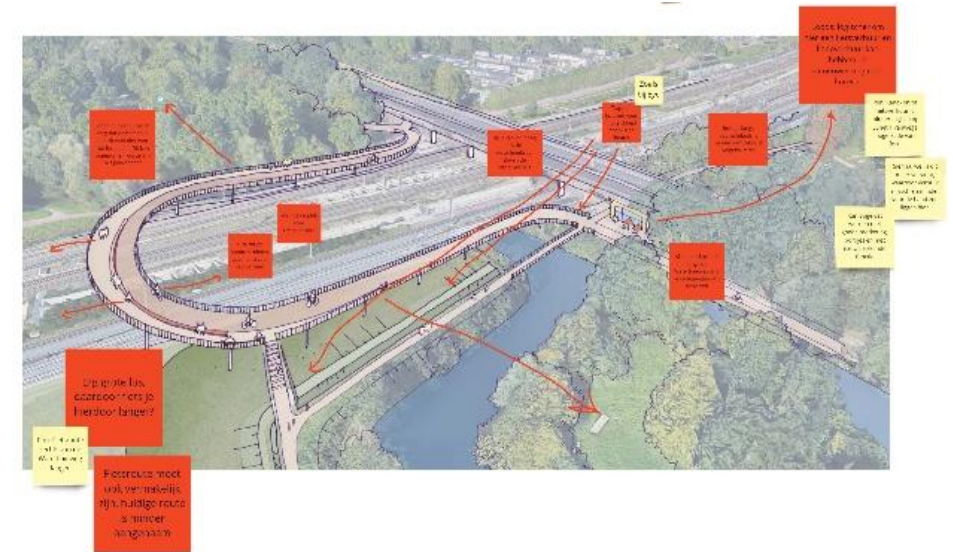
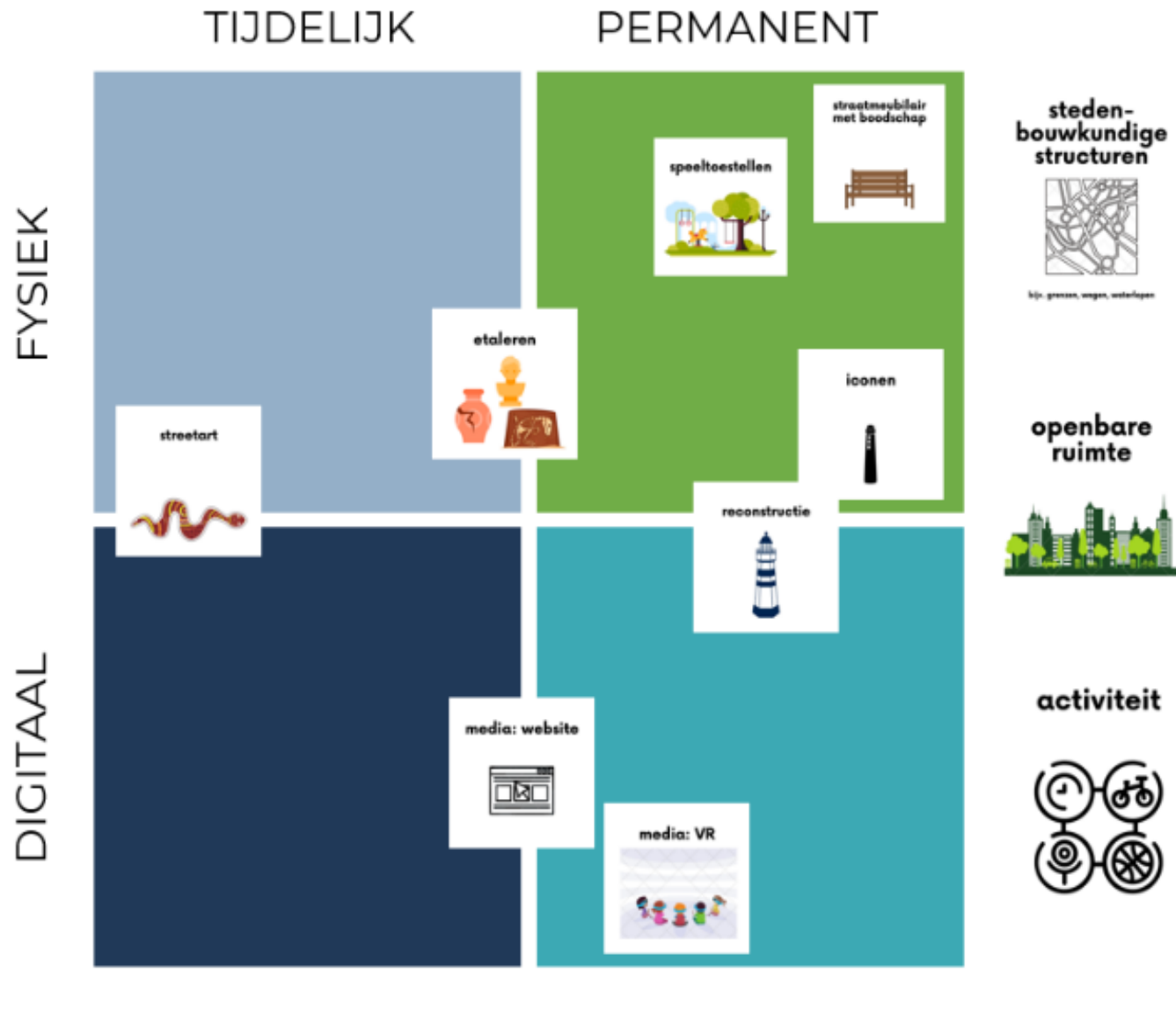
zichtlijn

KARAKTER
BEHOUDEN.



antwoord
formuleren
op
historie

Ontwerpatelier: koppelkansen voor erfgoedbeleving & ontwerp (Lunettenpark, Utrecht)



A black and white photograph of a factory interior. In the foreground, a worker in a cap and jacket is seen from the side, working on a large, dark, rectangular object, possibly a piece of machinery or a mold. The background shows a complex network of metal beams and pipes, with several industrial lamps hanging from the ceiling. A large blue geometric shape, resembling a stylized 'X' or a series of overlapping triangles, is overlaid on the right side of the image. The word 'Producten' is written in white, bold, sans-serif font across the center of the image, partially overlapping the blue overlay.

Producten



- Benutten historische groenstructuren
- Groene dooradering
- Klimaatbestendig raamwerk
- Park Winkelsteeg



Voorbeeld: Visie lokale initiatiefnemers langs de Rotte

Sleutelplekken

Sleutelplekken zijn locaties waar het beleefbaar maken van de mooie verhalen van de Rotte goed kan bijdragen aan de samenhang van het gebied en het aantrekkelijker maken ervan. De plekken zijn bedoeld als 'ankers' voor de continue beleving van de Rotte: je wordt hier op vanzelfsprekende wijze bewust gemaakt van het verhaal van de Rotte.

Soms is op deze plekken bijzonder erfgoed letterlijk aanwezig, maar dat is niet noodzakelijk. De essentie is dat de plekken een extra dimensie krijgen door dat hier uiting wordt gegeven aan de verhaallijnen Ondersteboven en Binnenstebuiten. De uitwerking ervan kan fysiek zijn, het kan door passende functies toe te voegen, maar het kan ook virtueel of digitaal zijn. Vaak gaat het om een combinatie.

Naast de projecten die op sleutelplekken worden gerealiseerd, zijn er ook projecten die niet aan één plek gebonden zijn. Deze projecten zijn thematisch en betreffen het gehele gebied. Voorbeelden daarvan zijn routemarkering, een activiteitenprogramma of een verhalenplatform.

OM WELKE PLEKKEN GAAT HET?
Er zijn negen sleutelplekken gedefinieerd. Deze zijn op de kaart weergegeven. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de kenmerken zijn en met welke verhaallijn de plek kan worden versterkt.



Rotte binnen de Rotterdamse wijk



Waterlandschap
Foutingspolder



Waterbrug
Zevenhuizenplas



3. Water'brug' bij de Zevenhuizenplas



Tussen de Zevenhuizenplas en de Rotte komen verschillende waterniveaus heel dicht bij elkaar. De plek is bij uitstek geschikt om de hoogteverschillen van het landschap heel geconcentreerd en attractief beleefbaar te maken. Dit kan op verschillende manieren. Een bijzonder voorbeeld is de moderne versie van een overtroom. Een boatconveyer is innovatief en attractief tegelijk: een 'must see' voor de ultieme beleving van het Escheriaanse landschap. Bovendien worden zo twee fantastische vaargebieden fysiek met elkaar verbonden. Het vaarnetwerk wordt enorm uitgebreid als de Rotte en de Zevenhuizenplas met elkaar worden verbonden.

LOCATIE

Bij restaurant de Strandpiper op het smalle stuk land tussen de Rotte en Zevenhuizenplas

VERHAALLIJN

Ondersteboven

VERHALEN

- techniek
- waterniveau
- waterbeheer

POTENTIE

- vermaakte completeren
- attractie/waterspeelplaats
- pilgrimsroute door het polderlandschap van brin tot dunn



Voorbeeld waterspeelplaats op de Floriade.

Inzet: presentatietekening van een boatconveyer.

Voorbeeld: Erfgoedbouwstenen Merwedekanaalzone, Utrecht



The
Missing
Link

GREYSTAR

GROUPA

MERWEDE
LAB



Huidige situatie



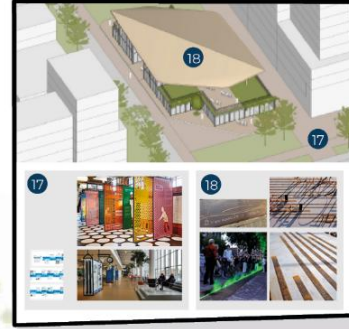
- Relicten industrie en kanaal
- Huidige industrie en bedrijven
- Gebiedskwaliteiten benutten en versterken

Ontwerplaag

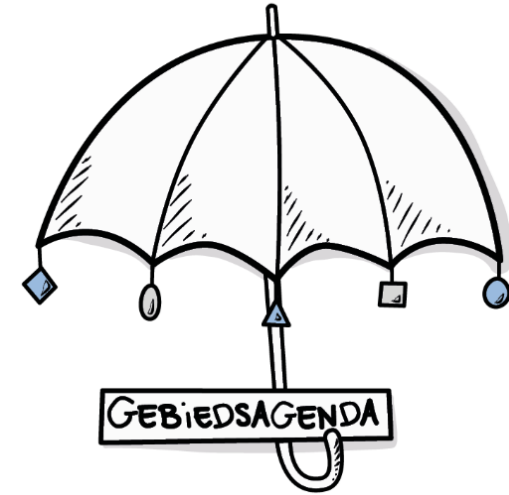


- Ontwerp stadswijk Merwede
- Gebiedskwaliteiten borgen in nieuwe ontwerp
- Gebiedsidentiteit vormgeven
- Verborgten verleden inzetten voor beleving en benutting

Belevingslaag



- Ontwerpingrediënten
- Ideeën en kansen erfgoedbeleving
- Referentiebeelden ter inspiratie
- Financieringsmogelijkheden



**WAAR
& HOE**



Agenda van de plek



Agenda van de plek + ambities



Ga het gesprek aan

- Kies een duo-partner.
- Één persoon zet een 'bril' op.
- De ander stelt met behulp van de kaartjes vragen aan de brildrager om het personage en diens belevingswereld te leren kennen.

Doel:

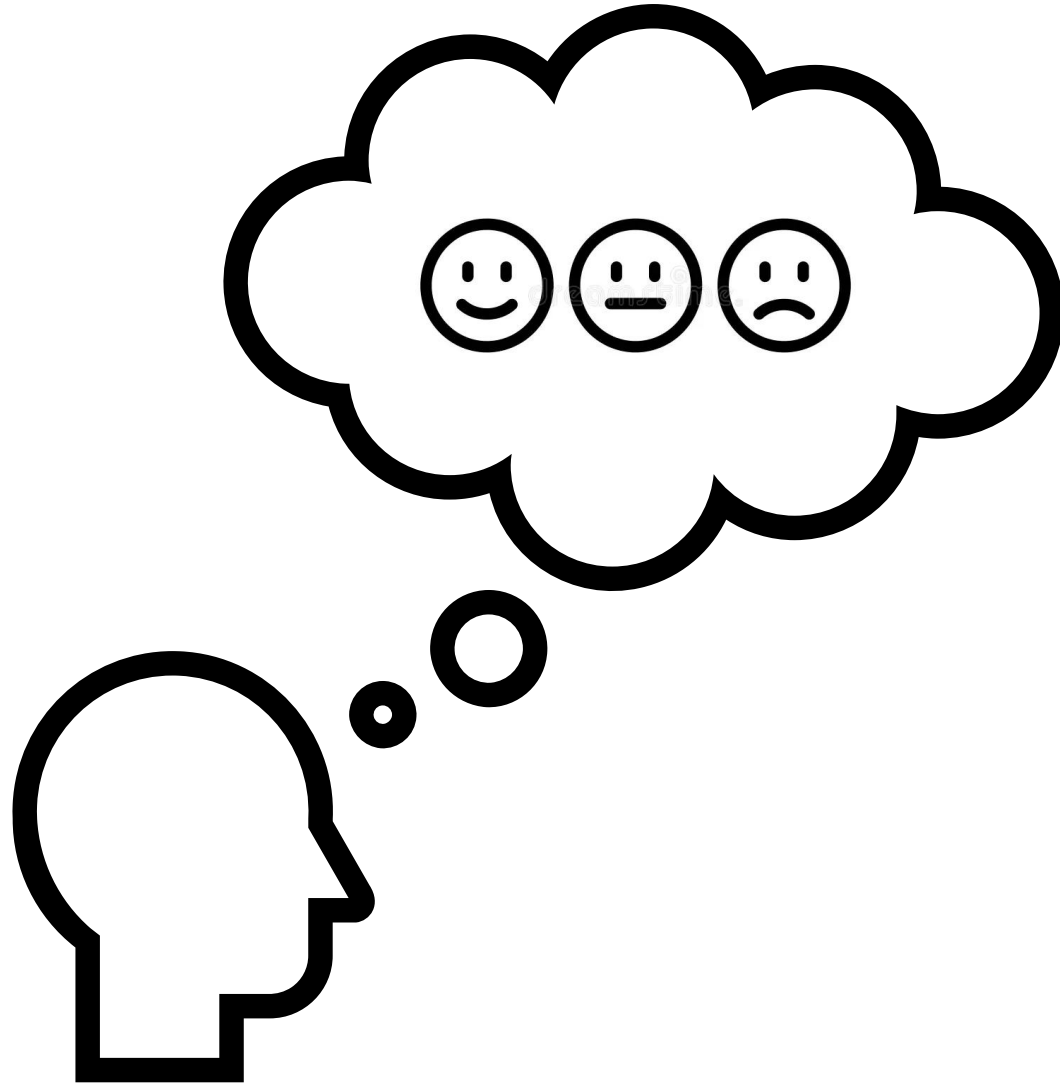
Deze oefening helpt je om het vraagstuk vanuit een ander perspectief te bezien



10 minuten
vragen stellen en antwoorden
geven

1. Kan je een verbinding ontdekken tussen de **vrijtijdsbesteding** van het personage en erfgoed?
2. Kan je een verbinding ontdekken tussen de **wensen en voorkeuren** van het personage en erfgoed?
3. Kan je concrete voorbeelden bedenken **om in te spelen** op de (potentiële) **betrokkenheid bij erfgoed** van dit personage?
Waarom zou dit kunnen werken?
4. Kan je concrete voorbeelden bedenken van manieren om het personage te betrekken bij erfgoed die **juist niet aanslaan**.
Waarom werkt dit niet?

Plenaire terugkoppeling





Bedankt!

**The
Missing
Link**

